

Fattig bonndräng

"Kurt, du är sen!"

Husbonn Alfred slängde upp dörren med ett brak.

Kurt vaknade tvärt och satte sig upp i en och samma rörelse.

Fan, han hade lyckats stänga av väckarklockan och somna om. Andra gången den här veckan.

Solen stod redan högt och klockan var strax efter fem.

"Korna är mjölkstinn och råmar så det hörs ända bort till kyrkan. Sätt lite fart nu." sa husbonn och vände på klacken.

"Du kan ta ut självbindaren när du är klar. Ta Hildurs sommarunge till hjälp att resa" sa bonn och lunkade tillbaka mot sin frukost.

Kurt slängde på sig en skjorta. Sneglade på handfatet och vattenkannan samtidigt som han stoppade fötterna i de nedslitna träskorna. Morgontoalett fick bli senare. Eller en annan dag.

Värre var det med pissnöden. Pottan stod under sängen men, morgonståndet gjorde att han inte skulle kunna pissa på flera minuter i varje fall. Han knuffade upp dörren som husbonn inte stängt efter sig och gick ut.

Han stängde dörren till sitt lilla kyffe noga, hans enda egna plats i livet, och hastade över gårdsplanen mot ladugården.

De 12 korna förde mycket riktigt ett kraftigt oväsen.

Råmandes ökade när han slamrade med dörren till mjölkboden, och vacklade in i mörkret, fortfarande bländad av morgonsolen.

På rutin slog han på motorn till kompressorn, grep första mjölkkanan och klev in i lagården.

Gården var traktens mest moderna. Man hade automatmjölkning sedan två år. Innan hade det varit ett drygt arbete för fyra mjölkerskor morgon och kväll.

Nu fixade Kurt det själv, utan hjälp.

Han greppade pallen vid dörren till mjölkboden, knuffade sig in mellan de två första kossorna. Han kopplade mjölkkanan till trycklufttröret ovanför korna och kände efter att spenkopparna sög. Ner på pallen lutade huvudet mot den varma komagen och smekte juvret. Det var viktigt att kon slappande av och släppte mjölken.

Han trädde spenkopparna på spenarna och kontrollerade att det kom mjölk.

Tick, tack sa tryckluftsautomatiken och mjölken rann fint kunde han se i skvallerglaskopparna. Bra.

Så samma sak med de andra tre mjölkkanorna. Nu mjölkades fyra kor samtidigt. Äntligen.

Kurt hastade fram till dörren mot gödselstacken och slängde upp den. Morgonståndet hade lagt sig men inte pissnöden.

Han la en stilig båge rakt ut i gödselhögen. Ammoniakdof-ten från stacken var så stark att det tårades i ögonen.

Medan han stod där och höll i sin vän flög tanken genom huvudet han skojat med kamraterna om. Att man skulle testa med en av spenkopparna någon gång. Själv....

"Livsfarligt. Maskinen stannar först efter 20 liter:"

Han skrattade för sig själv och knäppte igen.

Så raska steg via stegen upp på höskullen rakt ovanför. Ner med några famnar hö och fördela det mellan korna som stod uppbundna på rad. Fyra mjölkades, resten fick vänta till det blev deras tur.

Medan han väntade på att de fyra första skulle bli färdigmjölkdade hämta-

de han dyngkärran och en skyffel och rensade skitrännan. Naturligtvis passade 128 Rosa på att pissa när han passerade henne. En strid stråle rakt ner i rännan så det stänkte på han byxor och hans nakna fötter. Koskrälle.

Han flyttade mjölkkanorna till fyra nya kor. Innan de sista fyra fick han lov att hälla över i stora kylkannen i mjölkrummet.

Då kunde han dessutom passa på att hälla av en skvätt till de två gödkalvarna som stod i var sin kalvbox.

Äntligen var han klar med mjölkningen.

Kalvarna hade fått sitt, korna fått så de klarade sig tills han skulle släppa ut dem. De skulle få gå i hage resten av veckan.

Mjölkkanorna hade tömts i en stor 50 l mjölkkanan i mjölkrummet.

En fiffig, enkel kylanordning ledde kallt vatten i ett u-rör ner i mjölken. Vatentrycket drev runt röret och spolade samtidigt utsidan på kannan.

Det 4-gradiga vattnet kylde snabbt ner mjölken.

Så det eviga jobbet att diska mjölkkanor och spenkoppar med karboldoftande disklösningen.

Husbonn tjatade jämt om hur viktigt det var med mjölkhygien. "Vi får avdrag om mejeriet slår ner på mjölken."

Om en timme eller så kommer mjölk bilen. Då ska kannan med kyld mjölk stå på mjölkpallen. Då skulle han dessutom få en kanna skummjölk i retur. Det stod en halvfull i mjölkrummet med vattenkylning igång.

Han hällde upp två spannar av skummjölk och gick in i grisstallet.

Om korna hade låtit, så var det ingenting mot hur hungriga ungrisar kan låta.

Kurt ställde ner hinkarna och öppnade locket till foderlådan.

De ivrigaste grisarna klängde på stålräcket och klättrade nästan över.

Ett par rejäla skopor i fodertrågen och skummjölk på det och grisarna var fullt sysselsatta.

Han såg att det behövde mockas även här, men det fick vänta till senare.

De två enorma suggorna lät höra var sitt uppfodrande grymt.

Den ena hade just fått kulingar. Den andra skulle få vilken dag som helst. "Då blir det en natt till utan sömn" tänkte Kurt.

Husbonn ville att drängen skulle vara på plats när kulingarna kom, det var alltid en risk att suggan låg ihjäl de nyfödda.

"Inte undra på att man försover sig ibland."

Så, äntligen fick han tid för frukost.

Köket var stort och varmt.

Morgondagen hade släppt, det verkade bli en solig dag så det skulle bli ännu varmare innan kvällen.

Husbonn tittade upp från sin Gotlands Allehanda.

"Du ser väl till att mjölken kommer ut i tid?" sa han.

Kurt grymtade jakande medan han slevade in. Stekt potatis och två bitar fläsk med en rejäl fettrand och ett stort glas kall mjölk.

"Jag tänkte du skulle tar rågen på åkern mot skogen idag. Den var färdig såg jag igår."

Kurt nickade bara till svar och hällde upp en kopp kaffe.

"När kärringarna kommer kan du ta Hildurs sommarunge till hjälp att resa."

Kärringarna betydde traktens dagsverkare som togs in när det behövdes extra hjälp.

För några veckor sedan hade det varit gallringen av sockerbetorna.

En lite smårolig syn att se ett tiotal damrumpor sakta förflytta sig på händer och knän över betåkrarna.

Att gallra bland de de spåda betskotten var mödosamt handarbete.
En jutesäck runt midjan som enda skydd för knäna, en kortskaftad hacka som enda redskap och krypande ta sig längs rad efter rad.
Jävla slit kort sagt.

Men nu började damerna droppa in på gårdsplanen på sina cyklar.

Ivrigt pladdrande - tänk att de alltid hade så mycket att prata om. Enda skillnaden mot gallringen var att nu hade de med sig långskaftade hackor. Ogräsrensningen längs betraderna kunde de göra i upprätt ställning, vilket frestade mindre på knän och rygg.

Kurt såg att Hildur, förutom som hacka, hade en lite linitott på pakethållaren, ovanpå hackorna.

Hon lyfte ner honom från cykel innan hon parkerade den. Lillkillen gned sig i rumpan, cykelturen hade tydligen inte varit odelat bekväm.

Hildur är en av de stadiga hjälpredorna på gården. Hon bodde dessutom närmast av alla, vilket gjorde att hon ofta fick rycka in med kort varsel.

Hildur var änka och tar sommarbarn som ger en liten extra slant att dryga ut ekonomi. Kurt vet att lillkillen heter Harald, är från Stockholm och sex år. Han var här redan förra året.

Kurt avslutar sin frukost och går ut till Hildur och Harald.

"Hej du" säger Kurt. Harald skiner upp.

"Hej" säger han, fast på Stockholmska.

Mot slutet av sommaren kommer han att låta som en gotlänning och bli retad av kamraterna i kvarteret hemma i Stockholm.

"Idag ska vi ta ut Svarten och självbindaren, du och jag" säger Kurt.

Harald klappade händerna snurrade ett varv. Han älskar Svarten. Och Kurt.

Kurt är stark och kan allt, tycker han.

Gården hade tre hästar.

Svarten, mörkbrun med lång svart man och lång svar svans.

Och gammal. Samt två unghästar: Blenda och Beda.

De är ljusbruna, har ljusa manar och kortklippta, nästan stubbade svansar.

Harald är lite rädd för dem, för de var så bångstyriga och yviga.

"Inte riktigt inkörda än," sa Kurt.

Det märktes när Kurt tog fram flakvagnen för att köra någon stans.

Då lyfte han alltid upp Harald först och sa åt honom att hålla i sig ordentligt. För så fort Kurt klev upp på flaket bar det av i full fart. Kurt fick sätta ner klacken på träskon i hålet för svängbulten och luta sig bakåt och dra i tyglarna så mycket han orkade för att dämpa farten. Det var full rulle, lyftade svansar och taktfasta fjärtar från steg ett.

Men Svarten var en gammal valack, snäll intill dumhet, sävlig - och stark.

Kurt och Harald vinkade adjö till Hildur och gick först mot vagnslidret.

Vagnslidret var stort som en kyrka och låg i ena änden av den stora ladugården.

Två stora portar gjorde att man kunde köra rakt igenom, vilket var nödvändigt för det var här man körde in allt hö som behövdes till djuren.

Även här var gården toppmodern; man hade höhiss.

Men nu måste Kurt knuffa runt några vagnar för att komma åt självbindaren.

Längst bak och långt in stod en släde. Framför den en fyrhjulig vagn med fina lädersäten och en upphöjd kuskbock.

Och en piska med långt skaft.

Harald satte fart dit direkt och klättrade upp på kuskbocken. Han

tog piskan ur sin hållare och svängde den över låtsashästar.

Han var tvungen att använda båda händerna för att svänga piskan.

Kurt slutade baxa självbindaren och gick med ett brett leende fram till Harald.

"Jasså, du gillar den gamla kaleschen.

Den har inte använts så länge jag varit här," sa Kurt. "Får jag låna," sa han och tog piskan från Harald, svängde pisksnärten i luften och knyckte till.

En skarp knall fick Harald att hoppa högt.

"Igen", sa han och klappade händerna. PANG. En snärtsmäll till.

"Jag vill" sa Harald.

Medan Kurt fortsatte att knuffa ut självbindaren på plats i körslet övade Harald med piskan. Men det blev ingen smäll, hur han än försökte.

"Kom nu, så hämtar vi Svarten" ropade Kurt och började gå mot stallet.

Brevid stallet låg sadelkammaren.

Där luktar det läder och lädersmörja.

Där hängde ok, seldon och remmar av alla de slag på krokarna runt alla väggarna. I hörnorna fanns hinkar med hästskor och hästkosöm, tänger, städ och massa annan bråte.

Kurt plockade ned det han behövde och slängde en grimma med betsel till Harald.

"Hjälp mig bära den här."

Svarten frustade när de klev in i stallet och vände huvudet mot dem.

Han visste redan att det var dags att börja jobba.

Harald nappade åt sig en hötott och gick fram mot Svarten.

Hästen var väldig i jämförelse med lintotten Harald.

"Aldrig gå bakom en häst Harald," sa Kurt och klappade Svarten.

Harald smög längs spilltans vägg och höll fram sin hötapp.

Svarten vände sitt jättehuvud mot honom och nosade. Oändligt försiktigt tog han tappen med läpparna.

Det verkade som Svarten förstod att han inte fick skrämna den lilla parveln.

Harald strök Svarten över den fjuniga nosen.

Kurt tog betslet från Harald.

"Så, nu sätter vi på det här"

Oket var redan slängt över den breda ryggen. Medan Harald fortsatte klappa, spände Kurt bogremmar, la upp kedjor, dragremmar och de långa tömmarna på ryggen.

Så tog han tag i betslet och klappade Svarten vänligt på bogen.

"Se så, gubben, nu går vi"

Så backade han Svarten, steg för steg ur spiltan.

I vagnslidret backade han in Svarten mellan skaklarna och gjorde fast remmar och kedjor.

Harald var fascinerad av självbindaren.

Han såg den i arbete redan förra året. Lite monsterliknande var den allt. Som om den skulle kunna äta små barn och spotta ut resterna.

Längst fram vassa tänder som klippte av stråna. Ett stort hjul med tvärarmar som vek ner stråna på ett vågrätt uppsamlingsbord. Eller snarare ett uppsamlingsband som matade in stråna så en metallarm kunde slå ett snöre runt bunten.

Och så, plopp, spotta ut den på marken medan självbindaren for vidare.

"Nu åker vi," sa Kurt. "Du kan stå bakom mig om du håller i dig ordentligt"

Kurt äntrade upp i den skålade metallsitsen och grep tömmarna.

Harald pilade upp bakom honom och slog armarna rund hans midja. Kurt luktade mycket, men han tyckte om det.

Kurt smackade lätt och Svarten lutade sig framåt i selar-

na och började lunka. Lasten bekom honom inte nämnvärt.

Framme vid åkern sträckte sig sädesfältet böljande bort mot skogskanten. Stråna var nästan lika långa som Harald.

"Hoppa av nu" sa Kurt.

Så drog han i en spak och smackade åt Svarten.

Klippbalken rasslade igång och hjulet som vek ner säden började snurra och stråna matas ihop.

Plopp.

Där kom första kärven ut, ombunden med ett snöre. Kurt sa "Proo" och drog i tömmarna. Svarten vred på huvudet och undrade va som pågick.

Han hade ju knappt börjat.

"Kom Harald" sa Kurt. "Jag vill att du hjälper mig. Så här, ta nekar-
na vartefter de faller ur och res dem med axen upp såhär" sa han och visade. "Kan de inte stå själva så tar du två ock lutar mot varandra. OK"

Harald nickade. Lätt som en plätt.

Kurt hoppade upp på sitsen igen och smackade igång Svarten.

I en jämn ström ploppade nekarna ut vartefter maskinen tog sig över åkern.

Harald kunde lätt hålla jämn takt med maskinen, fortare gick det inte.

Men redan efter något hundratal meter uppenbarade sig problemet.

Harald hade sandaler på fötterna. Nya fina sommarsandaler med remmar och han var barfota i skorna.

Men självbindaren klippte stråna en decimeter över marken. Och stråstubben var vass och hård och nådde precis till Haralds anklar.

De stacks och rispade anklarna blodiga. Men Harald kämpade på. Hade Kurt bett honom om hjälp skulle han inte svika.

När de kom tillbaka till startpunkten efter att ha vänt vid skogsbrynet stod bondmorän där med en korg.

"Jag tänkte att ni kan behöva lite paus och dricka" sa hon.

Kurt gled av sätet och spände från Svarten och ledde in honom i skuggan at några träd.

"Men tack Mor," sa Kurt "Det behöver vi nog båda. Svarten får vatten efter nästa runda"

Så slog de sig ner i gräset medan bonnmor packade upp två flaskor ombundna med fuktig trasa och ett fat med bullar.

"Men," sa Kurt och lutade sig framåt mot Harald, "vad har hänt med dina anklar. Du blöder ju."

Bondmor ojade sig och tog resolut den fuktiga trasan från saftflaskan och rev itu den och torkade de såriga fötterna och lindade dem sedan i remsor runt fötterna. Det svalkade skönt, även om det sved lite också. "Du kanske ska gå tillbaka till gården och ta det lugnt" sa hon.

Harald skakade på huvudet. Inte ville han vika ner sig nu.

Han ville jobba med Kurt.

Kurt höjde förvånat på ögonbrynen. "Va, vill du fortsätta?"

Harald nickade.

"Vilken hårding," sa han och räckte över en bulle.

När de rastat färdigt selade Kurt på Svarten igen och de började köra nästa vända. Harald traskade vidare bakom bindare och reste nekar. Trasorna runt anklarna skyddade ganska bra så det gick lite bättre.

De var precis klara med fältet när de hörde klangen från 'middagsklockan', järnstången bonnmor slog på när det var middag.

Middagen mitt på dagen var dagens viktigaste måltid.

Rejält med mat för arbetande folk och ibland t o m efterrätt.

Harald kunde springa in direkt till matbordet, medan Kurt fört måste köra in självbindaren, och ta hand om Svarten. Kyla ner honom efter arbetet och ge honom vatten och foder.

Svarten skulle få vara ledig resten av dagen, så han släpptes ut i hagen bakom stallet.

Husbond kom in från sina sysslor och när alla var samlade slog de sig ner vid bordsänden.

"Jag tycker vi förbereder för att ta in höet i i början av nästa vecka. Det bör vara torrt nog då," sa han.

Kurt nickade. Husbonas ord var det som gällde.

"Vänd det vi slog i går så kan vi kanske börja hässja i morgon om vädret står sig"

Ny stum nick från Kurt, som slevade för sig från faten.

Skocken med tanter som hjälp till på fälten passerade utanför de öppna fönstret, muntert pladdrande.

De var klara med förmiddagens rensning av ogräs bland sockerbetors och nu var det på väg hem till sina egna middagsmåltider.

Hildur, Haralds sommarmamma, kom in i köket och neg. "Ska jag fortsätta med hönsen?" frågade hon.

Husbond tittade upp. "Jo," brummade han, "det blir bra, där har inte gjorts rent på länge"

Hildur har en dotter, Gunhild.

Kurt är lite förtjust i henne.

Hon fyller tjugo nu i augusti. Då har Hildur bjudit till fest på sitt torp och Kurt ville absolut gå.

Kanske blev det dansa också, så man fick hålla i henne.

Annars var det tunt med nöjen såhär långt från Visby.

Att cykla till väckelsemöte med Filadelfia var annars det enda avbrottet som bjöds, förutom söndagens högmässa.

Om man orkade upp.

Bonn tog då morgonmjölken själv så Kurt hade chansen att sova ut. Och tog den hellre än att cykla hela vägen till kyrkan.

Prästen hade ju hela veckan på sig att vila.

Som bonndräng hade man söndagen. I bästa fall. Och sedan var varje vecka likadan; arbeta och gno.

Gällde ta vara på de glädjeämnena som fanns.

Nästa lördag var det visst dans i grannbyn.

Tänk om man skulle våga bjuda Gunhild...

Efter middagen fick han vila en liten stund medan han smälte maten, men innan solen gått ner måste han ta ut unghästarna och hövänderen och köra en varv så det nyslagna höet torkade ordentligt.

Det skulle ju börja hässja i morgon.

Blir nog bra kvällen såg ut att bli varm och torr.

Ack ja, morgondagen kommer bli tung och svettig.

Som det är det för en fattig bonndräng.

